Asia: HE 236/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta, ja

Asia: HE 323/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja Finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 236/2021 vp) täydentämisestä

Hallituksen lakiesitys – rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen estäminen

Fingon lausunto 8.2.2023

Kiitämme mahdollisuudesta kommentoida lakiesitystä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Fingo on 270 kehitys- ja globaalikasvatusta tekevän kansalaisjärjestön ja säätiön yhteistyö- ja kattojärjestö. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiselle on itsestään selvät perusteet. Niiden lisäksi ne entisestään lisäävät kansalaisten luottamusta, että julkiset varat esimerkiksi valtion kehitysavun muodossa tai yksittäisiltä rahakeräyksin yrityksiltä ja kansalaisilta kootut varat ohjautuvat asianmukaisesti; tai suomeksi: apu menee perille.

Kuluneiden kahden, kolmen vuoden aikana jäsenjärjestömme ovat kohdanneet vaikeuksia pankkien kiristyneiden menettelytapojen johdosta, jotka ovat saattaneet radikaalistikin vaikuttaa niiden toimintaan. Nostamme lausunnossamme keskeiset kohdat, joihin toivomme kiinnitettävän lakiesityksen loppuvalmistelussa ja käsittelyssä huomiota.

Pankkien rooli

Pankeilla on tärkeä rooli rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa mm. asiakkaan tuntemisen osalta sekä epäilyttävien liiketoimien tunnistamisessa ja velvollisuudesta ilmoittaa niistä. Jos näiden velvoitteiden täyttämiseksi ei ole riittävän selkeitä ohjeita ja määrittelyjä, niin tulkinnallinen liikkumatila voi johtaa kohtuuttomiin menettelytapoihin ja ratkaisuihin.

Yksi konkreettinen esimerkki on erään merkittävän kehitysjärjestöjen pitkäaikaisen ruokaturvaprojektin keskeytyminen Pohjois-Koreassa. Järjestön pankki vaati toiminnan päättämistä ja luultavasti tämä perustuen sen tulkintaan Pohjois-Koreaa koskevien pakotteiden perusteella tapahtuvasta varojen jäädyttämisestä. Pakotteet eivät ylipäätänsä saa olla este humanitääriselle avulle, nyt pankit voivat estää humanitäärisen avun. Pankkien tulkinnat ja sen pohjalta syntyneet menettelytavat uhkaavat näin kansalaisjärjestöjen riippumattomuutta ja autonomiaa; asia, joka on noussut yhtenä merkittävänä aiheena esille myös viimeaikaisessa yhteiskunnallisessa ja poliittisessa keskustelussa.

Pankit ovat vaatineet osana asiakkaan tuntemisen vaatimuksia saajapuolen kaikkien tietojen toimittamista. Tämä on kuitenkin ongelmallista, koska kaiken tiedon paljastaminen voi vaarantaa kohtuuttomasti avun saajan kuten ihmisoikeuspuolustajien identiteettejä ja kytköksiä.

Epäilyttävän liiketoiminnan tulkinnassa voi myös esiintyä kohtuuttomia tulkintoja. Jäsenjärjestömme toimivat yli 100 maassa ja monet ohjelmista tai projekteista toteutetaan työmme tavoitteiden ja luonteen takia hauraissa maissa, alueilla tai tilanteissa. Kehitysjärjestöt toimivat ajoittain varsin haasteellisissa olosuhteissa ja paikoissa. Järjestöjen ketteryys ja kyky toimia vaikeissa olosuhteissa ja usein ruohonjuuritasolla on kuitenkin katsottu juuri niiden merkittäväksi lisäarvoa tuottavaksi ominaisuudeksi: ne täydentävät valtiollisen instanssin kuten Suomen toimia alueilla tai ihmisryhmien parissa, joihin sillä ei ole pääsyä.

Pidämme tärkeänä, että esityksessä ehdotetaan epäilyttävän liiketoimen tarkempaa määrittelyä, joka hyvin toteutettuna toisi selkeyttä ilmoitusvelvollisten rahanpesulain 1 luvun 4 §:n tulkintaan ja soveltamiseen.

Pankeille voi olla asiakkaan tuntemisen velvoitteen osalta kyseenalaisia menettelytapoja, jotka epäävät esimerkiksi tilien perustamisen. Palaute erityisesti maahanmuuttajataustaisilta jäsenjärjestöiltämme on ollut, että pankkitilien avaaminen on hankalaa ja jopa joissakin tapauksissa se on muodostunut mahdottomaksi. Tätä vakavaa eriarvoista kohtelua ja jota voidaan pitää jo rasismin tunnusmerkit täyttävänä toimintana, on tuonut esille omassa lausunnossaan jäsenjärjestöistämme Moniheli ry.

Suomalaisen yhteiskunnan vakaus perustuu demokratian, ihmisoikeuksien oikeusvaltio -periaatteiden kunnioittamiselle. Näiden periaatteiden toteutumisen yksi keskeinen tekijä on vahva kansalaisyhteiskunta, joka on monimuotoinen ja näin tarjoten laajat osallistumismahdollisuudet hyvin erilaisille ihmisryhmille ja yksittäisille kansalaisille. Kansalaisjärjestöjen käytännön toiminnan yksi merkittävä edellytys on pääsy pankkipalveluiden piiriin sekä niiden palveluiden mahdollinen sujuva toiminta.

Lisätietoja:

Timo Lappalainen
johtava asiantuntija
FINGO
email: timo.lappalainen@fingo.fi